DZIENNIK DEPARTAMENTOWY KRAKOWSKI.

No. 188.

Dnia 12go Stycznia Roku 1816.

14524 Prefekt Departamentu Krakowskiego. Zbiór Osób uczuciami ludzkości przeiętych, i cierpiącey nędzy w każdym razie w pomoc przybydź chcących, utworzył Towarzystwo Dobroczynności w Warszawie, i Pisma publiczne obiawiły Wam iuż Szanowni Obywatele, ile to Osób prawdziwie nieszczęśliwych doznało z Kassy tegoż Towarzystwa wsparcia. — W dalszych dobroczynnych widokach, wynaiętym został Dom, w którym zatrudniaią się stósowną do ich wieku i sił fizycznych pracą żebracy: a gdy dla szczupłości onego dziś samem tylko skubaniem Szarpiy, zaiąć ich zaledwo można, a i to dla braku bielizny cieńszey upaśćby musiało, Towarzystwo Dobroczynności w tym celu żąda Waszey pomocy, pewne, że ieźli gdzie, tedy w Krakowskim Departamencie otrzymać ią powinno. Czyżto pierwszy dopiero raz, odwołanie się do Waszey ludzkości było skutecznem? Zbiory Szarpiów do Lazaretów Woyskowych Polskich, a następnie Rossyyskich dostarczone, nieudowodniaiaż tey niemylney prawdy? — Jeżeli kto, tedy Prefekt znaiąc ią dokładnie, wiedząc o Waszey chęci wspierania datkiem i radą każdego po-

ży-

żytecznego dla Kraiu Instytutu, odzywa się do Was z prożbą, abyście, zebraną cienką bieliznę, w iak naywiększey można ilości do Biór iego odesłać raczyli. Każdy daiący, oprócz otrzymania Kwitu, znaydzie swe Imię w następnych Numerach Dziennika, aby był pewnym, że Offiara iego, przeznaczenia swego doszła.

W Krakowie dnia 24go Grudnia 1815 roku.

Wielogłowski Z. P.

Stokowski Z. S. G.

13956 Prefekt Departamentu Krakowskiego. Z zmianą Polityczną części Departamentu Krakowskiego oddzieloną została na mocy Wysokiego Reskryptu JW. Prezyduiącego w Wydziale Oświecenia z d. 1 Grudnia r. b. do L. 1118 Kassa funduszów Edukacyynych Królestwa Polskiego, od Kassy Szkoły Główney Krakowskiey, i pierwsza oddaną iest pod Dozor Ur. Gutkowskiego. — Wszyscy więc Debenci funduszów Edukacyynych, iako to Prowizyy od Summ Wyderkauffowych, rat dzierżawnych, z Dóbr Poiezuickich, Czynszów Emfiteutycznych, z Dóbr rozprzedanych, nakoniec dziesięcin do funduszu tego należących, ostrzegaią się ninieyszem, aby należytości swe nie iuż do Kassy Szkoły Główney Krakowskiey ale do Kassy funduszow Edukacyynych Królestwa Polskiego w Biorach Prefekta będącey, wnosili, i te tak zaległe iako też bieżące przed dniem 15 Stycznia 1816 r. opłacić starali się, ieżeli chcą uniknąć nie mylnie w tym dniu wysłać się maiącey Exekucyi Woyskowey.

W Krakowie dnia 21go Grudnia 1815 r.

Wielogłowski Z. P.

Stokowski Z. S. G.

14542 Prefekt Departamentu Krakowskiego. Nieiaki Jan von Berg Cudzoziemiec za różne prawu przeciwne postępki sądzony i na wypędzenie z

Kraiów

Kraiów berła Nayiaśnieyszego Cesarza Wszech Rossyi Króla Polskiego podległych wraz z żoną i córką wskazanym został. Gdyby przeto rzeczony Berg w którymkolwiek mieyscu Departamentu tuteyszego bądź teraz znaydował się bądź poźniey przybył mieyscowa Władza maiąc na niego baczne oko, Prefektowi natychmiast Rapport uczynić iest obowiązaną.

Kraków dnia 27go Grudnia 1815 r.

Wielogłowski Z. P.

Stokowski Z. S. G

13378 Prefekt Departamentu Krakowskiego. Kiedy wynalazek w Rolnictwie pomnażaiący dochody, ułatwiaiący w iakimkolwiek sposobie przerobienie Produktów z pierwszego uzyskanych, lub oszczędzaiący tak trudny w naszym Departamencie Artykuł Drzewa iest nader użytecznym Kraiowi, oświadczaiąc więc winną wdzięczność Szanowanemu od wszystkich Obywatelowi Dóbr Kroczyc Dziedzicowi W. Józefowi Rotkiewiczowi i oddaiąc zaletę Talentom JP. Kossowskiego Mechanika, winienem ogłosić przez Dziennik Departamentowy, i podać do wiadomości sposob niżey opisany urządzenia Gorzelni.

Dan w Krakowie dnia 5go Grudnia 1815.

Wielogłowski Z. P.

Stokowski Z. S. G.

W Lisach, dobrach powszechnie szacowanego Galicyiskiego Agronoma JW. Hrabiego Pawłowskiego w Cyrkule Żołkiewskim leżących, utrzymuie się od kilkunastu miesięcy w iak naylepszym biegu Piwowarstwo i Gorzelnictwo za pomocą pary. Są one na wzór tych, które się we Dworach, dobrach JW. Rotmana Prezesa Sądów Szlacheckich Lwowskich znayduią, według ulepszeń wspartych na postępuiącym doświadczeniu urządzone.

Kocioł wodny przygotuiący parę zawiera w sobie 350 garcy czyli 21⅞ wiader. Za pomocą onegoż odbywa się lutrowanie w trzech przepędzaiących

cych

cych kotłach, z których każdy ma 210 garcy, czyli 13⅛ wiader. Ponieważ w Liskach prędkiego niepotrzeba działania, ale raczey mierzy się odchód wywarzyn (brahy) według liczby karmionego Bydła (którego teraz iest sztuk 160) przeto tylko trzy razy na dzień, i to bardzo zwolna ściąga się warka, chociaż nie równie więcey lutrować by można. — Właśnie dla tego zostaie się dosyć czasu do warzenia Piwa wtymże samym kotle. Wywarza się albowiem co tydzień w trzech oddziałach po 48 beczek piwa, nierachuiąc podpiwka. Czyszczenie warzących kotłów, aby niezostawiały przy warzeniu piwa zadnego zapachu z lutrowaney roboty, dzieie się przez samą parę daleko lepiey, iak przez każdy inny naymozolnieyszy sposób.

Tenże sam kocioł parny nieprzeszkadzaiąc bynaymniey robocie dostarcza tyle ciepłey wody, ile iey do wszystkich licznych użytków w tey wielkiey Gorzelni potrzeba.

Wszystko to dzieie się za pomocą iednego tylko ognia pod kotłem parnym, który to ogień pali się na ognisku dosyć podobnym do pieców Moskiewskich, i wszelkie daie bezpieczeństwo, trawiąc tylko czwartą część materyału palnego, któryby do wywarzenia równey ilości mógł bydź spotrzebowanym.

Koszta na potrzebne miedziane naczynia dla zrobienia takieyże samey ilości trunku w zwyczaynym dotychczas sposobie, wynosiłyby trzy razy tyle.

W Liskach pali się samem Drzewem; robiono iednakże probę i słomą, która się zupełnie udała. Wydatność uczyni zadosyć każdemu Gospodarzowi, z korca bowiem iednego zrosłey i złey pszenicy, zebraney r. 1812 wypala się 8 garcy szumowki (to iest ½ wiadra z dwóch meców) która bynaymniey nietrąci i około 62 od 100 stopni waży.

Inne nadzwyczayne pożytki takowego urządzenia są iuż dosyć dotąd znaiome z Dziełka JP. Wincentego Kratochwila, które wydał o paleniu Wódki we Dworach za pomocą pary. — Są one przez dokonane w Liskach ulepszenia zupełnie dowiedzionemi. Rzeczona czynność odbywana iest przez ludzi prostych, a nawet przez tych, którzy panszczyznę robią.

Na-

Naczynia miedziane robił w samych Liskach JP. Jozef Kossowski, znany kotlarz Krakowski, który przez swoie pierwsze we dworach przedsiewzięte roboty nabył dostatecznego doświadczenia, i ze zdatnością swoią, miłość ku sztuce łączy.

Proby wielkie, względem których Panowie Chaptal, Bertholet i Gay Lasac w rapporcie swoim do Narodowego Instytutu o Dziele P. Duportal r. 1811 wydanem oświadczyli, aby takowe mogły bydź czynione, są więc tym sposobem znowu powtorzone; były one iuż bowiem w Austryackim Szlasku w Cieszynie i w Cyrkule Myślenickim od r. 1802 i 1805 a zatem daleko wcześniey przed dziełem P. Duportal zrobionemi.

JW. Hrabia Pawłowski, znany ze swoiey ludzkości, który dla swych wiadomości swoiego sposobu myślenia, i przykładności swoiey zwrocił na siebie uwagę JW. Gubernatora Hrabiego Goess, ceniącego każdą zasługę, złożył urzędownie proby uzyskanych w swoiey Gorzelni trunków, a procz tego takie poczynił urządzenia, iż każ y życzący sobie oglądać w samych Liskach pomieniony Apparat dystylluiący, oraz chcący nabydź w tey mierze dokładnieyszych obiaśnien, otrzyma ie od Kommissarza iego JP. Pawła Mozarowskiego, ktory, równie iak i P. Kratochwil we Dworach, gotów iest także dawać obiaśnienia, i odpowiedzi na uczynione listownie zapytania.

C. K. Galicyiski Rząd Kraiowy rozkazał to gospodarcze udoskonalenie przez Urzędy Cyrkułowe ogłosić, a procz tego zwrócił uwagę Administracyi Dóbr Rządowych, aby tenże sam sposob palenia gorzałki, i warzenia piwa, toż samo i w Dobrach Kameralnych mogł bydź zaprowadzonym.

Opis ten zwrócił uwagę W. Jozefa Rotkiewicza Dziedzica Dóbr Kroczyce, położonych w Powiecie Pilickim i Lelowskim który każdą część gospodarstwa Rolniczego w Dobrach tych przez nakład z wytrwałością podniosłszy, niezrażaiąc się nowością, przedsięwziął równie podobną gorzelnią w wsi Kroczycach Powiecie Pilickim Departamencie Krakowskim położoney urządzić, i to w roku zeszłym 1814 za pomocą wspomnionego w powyższym opisie JP. Jozefa Kossowskiego dokonał. Zaprowadzenie na ten sposob

sob Gorzelni ściągnęło uwagę Obywateli, nietylko w bliskości, lecz równie o podal mieszkaiących, i każdy dla lepszego przekonania udawał się na mieysce gdzie odbierał od tego szanownego Obywatela z ochotą dokładne obiaśnienie wszystkiego połączone razem z uwagami nabytemi przez doświadczenie, za pomocą których przedsięwziął tenże na Rok następuiący, chociaż z nowym nakładem porobić odmiany udoskonalaiące zupełnie ten wynalazek. — Przedsięwzięcie Obywatela tego z wytrwałością bez zrażania się połączone, tyle zrobiło skutku, iż nietylko na Rok następuiący 1815 naydokładniey i z niewątpliwemi korzyściami z oszczędności wynikaiącemi Gorzelnią swą założył, ale nadto znalazł Szanownych Naśladowców w Osobach JW. Woyciecha Hrabi Ostrowskiego w Dobrach swych Maluszyn w Powiecie Radomskim Departamencie Kaliskim, i W. Tomnickiego Dziedzica Dóbr Zagaiowa pod Pinczowem którzy przekonawszy się naocznie w mieyscu o skutkach ztąd pochodzących, podobne Gorzelnie na Rok teraznieyszy już założyli.

Odmiany które W. Jozef Rotkiewicz w Gorzelni swey na fundamencie nagłych przez Rok zeszły dostrzeżen i doświadczen poczynił są następuiące:

1mo. Ponieważ okazało się iż Pokrywy zwyczayne na garcach, iakowe dotąd są używane, i nawet w dobrach Liski i Dwory znayduią się niedokładne, z przyczyny, iż zbytnie parą burżenie Roboty wlaney w kocioł częstokroć do wierzchołka Pokrywy dosięgaiąc wraz z Spirytusowemi kroplami wpadało w Rury do węża, lub pioruna, i przezto przeszkadzało niekiedy regularnemu odchodowi Garców, przeto pokrywy do garców wyższe iak zwyczaynie dotąd zrobione zostały za pomocą znanego z Talentów w tym Obiekcie JP. Kossowskiego w Krakowie — przez co odchód mesu, czyli pierwszego z Roboty Spiritusu iest zupełnie regularny, czysty i mocny.

2do. Gdy! przepalanie Mesu na Gorzałkę w Garcu parą ogrzewanym przez wodnistość pary takową tak rozrzedzało, iż niemożna było dostać na

niey

niey Szumu zwyczaynego, a zatym i przyzwoitey tegości, dla czego na garcu osobnem ogniem ogrzewanem, przepędzana Mesówka bydź musiała, przeto dla oszczędzania drzewa, a razem odbierania Gorzałki, Szumówki, iako też okowity Spiritus zwaney w przyzwoitey mocy, zaradzone zostało następuiącym sposobem, kotlina na ktorey osadzony iest kocioł żelazny, czyli parna Maszyna zupełnie iest odmienioną i ciągi iey ogniowe przez JP. Kossowskiego tak urządzone zostały, że przez prętowe drzwiczki żelazne osadzone w tey kotlinie ogrzewa się zupełnie garniec osadzony przy Maszynie parney do przepalania Szumówki, i Okowity z naylepszym skutkiem. Ażeby zaś dym ciepły z podkotliny, który dotąd prosto w komin wychodził, bez użyteczuie traconym ieszcze nie był sprowadzony został cugami do przyległey zaraz Suszarni Słodowey, którą tak dalece ogrzewa, że za pomocą małych bardzo Czeluści na dosuszenie Dymem, a tym samym bardzo małey ilości drew, suszy się doskonale słod na Gorzałkę, który wyruszcza się na Gorze w izbie nad Suszarnią będący puszcza się.

Oprocz tego, chcąc W. Rotkiewicz przekonać się czyli mieysce miedzianego Garca, niemogłby zastąpić drewniany Garniec czyli kocioł, skoro Mesowka Para tylko bierze się, kazał zrobić w roku przeszłym drewniany kocioł dobrze okuty, który lubo mu się początkowie doskonale udał, iednak po rocznym doświadczeniu okazało się, iż drzewo lubo było z dębów średnio młodych użyte na klepki, przecież w środku popryszczyło się i nie co parowania w niektórych mieyscach okazało się — w mieysce użycia tego drewnianego kazał u ać żelazny obeymuiący w sobie roboty garcy 210 (to iest tyle iak każdy z dwoch miedzianych) który zastępuie teraz mieysce miedzianego iak naydokładniey, i niekosztowałby więcey iak 240 Złp. gdyby w Laniu podług ugody w Gliwicach zrobiony ulany był z ośmiu Cetnarow. Że iednak pierwszy raz kocioł takowy w Fabryce tey był lany, przeto boiąc się zepsucia ulano tenże z 12 Cetnarów, co zrządziło nieco większy koszt, zawsze iednak daleko mnieyszy iak miedziany.

Ko-

Kocioł parny w Kroczycach także iest żelazny, i lany iest w Kraiowey Suchedniowskiey Fabryce.

Urządzona tym sposobem Gorzelnia w Kroczycach u W. Rotkiewicza, oprócz innych dogodności ma niezaprzeczony zysk z ochrony Lasów tyle przez Gorzelnie niszczonych, albowiem mała ilość pod Maszynę parną używana, działa swym ogniem na garniec na którym się Szumówka i Okowita przepala, na trzy wielkie Garce, na których Robota odchodzi, na Maszynę w którey się parą Ziemniaki gotuią, na ostatek suszy ieszcze słod potrzebny do Gorzałki, do czego, gdy ieszcze zastanowi się każdy nad tym, ile rocznie wychodzi do Browaru fur pod drzewo, Ludzi do rąbania tego i do pomocy Gorzelanemu, oraz ile co rocznie reparacya Garców i upalenie się onych przez ogień kosztuie, z łatwością bardzo przekoną się, o niewątpliwych zyskach, a nawet o widocznym bezpieczeństwie od ognia, i tey przyiemności, która z suchości i ochędostwą w takowey Gorzelni znayduie się, skoro Gorzelnia każda tak urządzona zostanie iak iest w Kroczycach, gdzie pokryw nawet do nabiiania niezdeymuie się, i to przez małe otwory boczne i rury ułatwia się. — Wywary zaś za odkręceniem kurków przykrytemi Rynnami odchodzą, które maiąc przyiemnieyszy zapach od innych, staią się przyczyną do prędszego tuczenia Bydła. — Do tego wszystkiego Gorzałka tym sposobem pędzona nayzdatnieyszą iest do nayprzednieyszych Likierów albowiem żadnemu przypaleniu podpaść nigdy niemoże.

O czym wszystkim iako nayblizsi Świadkowie przekonawszy się naocznie za kilkokrotną bytnością na mieyscu, mamy sobie za chlubę podać wiadomość, tę do Pism publicznych z zapewnieniem w Imieniu tego Szanownego Obywatela, iż każdy który tylko urządzenie Gorzelni na sposob tu opisany i iuż żadnemu powątpiwaniu i obawie o niedokładną nowość niepodlegaiący przedsięwziąść zechce, znaydzie u Obywatela tego dla miłości Dobra publicznego naychętnieyszego o wszystkiem dokładne uwiadomienie.

Pilica dnia 15go Listopada 1815.

Kulczycki, Podprefekt Ptu Pilec.

Łęski, Prezes Rady Ptu Pilec.
